

Albertslund Kommune

NATUR- OG UDEOPLLEVELSER

INDHOLD

- Den spiselige natur | **04**
- Den praktiske natur | **10**
- Den levende natur | **16**
- Den bevægende natur | **24**
- Kulturhistorie | **29**
- Naturfænomener og vejret | **32**
- Links og litteratur | **36**
- Naturkalender | **38**

Natur- og udeoplevelser 2014

Design: Gross Design & Kommunikation

Fotos: Se side 36

Tryk: Albertslund Kommune

Ved du, at der findes en hemmelig sti i Egelundsparken? At der vokser solbær lige sydøst for Badesøen? Kender du „eventyrtræet“ ved ridestien i Vestskoven?

Naturen giver muligheder for oplevelser og erfaringer på alle tider af året. Oplevelserne bidrager væsentligt til børns følelsesmæssige, mentale og fysiske udvikling. Omskifteligheden i naturen lægger op til fordybelse, leg, virkelyst og fantasi. Naturens former og variationer opfordrer til fysisk udfoldelse, der udvikler børn fysisk og motorisk. Når de får mulighed for at sanse og få følelser i naturen, så som tryghed, glæde, gys, gru og samhørighed, så skabes grundlaget for at udvikle nysgerrighed, tilegne sig viden og danne holdninger. På sigt vil disse oplevelser medvirke til at give børnene handlekompetencer i forhold til natur og miljø.

Daginstitutionerne i Albertslund Kommune har en særlig miljøpædagogisk opgave, der består i at give børnene erfaringer med miljø, natur og naturfænomener. Udviklingsstrategien for Dagtilbud lægger op til, at børnene skal deltage i sammenhænge, hvor miljø og klima er reflekteret. Respekten for naturen grundlægges i barndommen, og det er helt centralt, at børn får mulighed for at opleve glæde ved at være i naturen. Der er mange naturoplevelser, der ligger der ude og venter. Geografisk består Albertslund Kommune af 60% natur og grønne områder, så det er bare om at komme i gang.

Proces og læsevejledning

Dette katalog er lavet til kommunens daginstitutioner og dagpleje. Indholdet i kataloget er samlet hos daginstitutionerne, Agendacenter Albertslund, Naturfagsvejleder Leila Joenssen, Dyregården Tofttegård, Naturcenter Herstedhøj, Natur og Ungdom Albertslund samt Dansk Naturfredningsforening Albertslund.

Bagerst i kataloget finder i et kort og en kalender. På kortet er der markeret steder med naturoplevelser. Der er seks forskellige „oplevelseskategorier“, hver markeret i sin farve. Hvert afsnit i kataloget omhandler en „oplevelseskategori“, så I kan relatere farverne i kortet til kataloget og omvendt. Mange naturoplevelser er årstidsbestemt. Derfor er der en naturkalender bagerst i kataloget. Brug kalenderen, så I ikke tager ud for at plukke æbler, der endnu ikke er modne eller kigge på påskelam, der endnu ikke er lukket på fold.

I kan melde indhold ind til næste års udgave af kataloget, hvis I kender nogle andre steder med naturoplevelser, som ikke er med i dette katalog. Send en mail til nrs@albertslund.dk, så vil jeres sted komme med i næste års katalog.

DEN SPISELIGE NATUR

Byen er et spisekammer. Mange steder finder I spiselige ting i det fri. Det kan være frugter, bær, krydderurter, nødder eller andet. I dette afsnit er blot nogle af stederne beskrevet. Husk på ikke at spise noget du ikke med sikkerhed kan bestemme hvad er. Men ellers god fornøjelse!

- 📍 **1:** Ribs, solbær, æbler, valnødder og et nøddehegn. Findes rundt om søen mellem Badesøen og Damgårdsvej.
- 📍 **2:** Æbler. Findes på græsstykket mellem Anstalten Herstevester og Holstbjergstien.
- 📍 **3:** Brombær. Findes på østsiden af Poppelstien ud for gården Pobbeldinde.
- 📍 **4:** Hyldeblomster og hyldebær. Findes i Egelundparken på østsiden af Store Vejleåstien ca. 300 meter nord for krydset mellem Toftekærstien og Store Vejleåstien.

📍 **5:** Mirabella blomster. Findes omkring Store Vejleå lange trampesti vest for Store Vejleåstien og golfbanen. Trampestien går igennem en gammel blommeplantage. Blomsterne kan være svære at få fat i, da træerne er høje. Nogle smager godt, men de fleste er melete i smagen.

📍 **6:** Nyplantede æble-, pære-, blomme-, og kirsebærtræer. Findes i Birkelundparken øst for Herstedlundstien umiddelbart ud for SFO Lærkeløngen. Æblerne er af sorten 'Albertslundæblet'.

📍 **7:** Hyldeblomster og hyldebær. Findes rundt omkring Motorsportscenteret. Nogle af træerne er visne, men andre bærer frugt.

📍 **8:** Æbler, blomster og et enkelt pæretræ. Findes på Stensmosegrunden på hjørnet af Herstedvestervej og Randager.

Til syltetøj skal I bruge:

- 1 kilo hyldebær, ordnet stand
- 1 kilo æbler, ordnet stand
- Ca. ½ kilo sukker
- Citronsaft
- Vaniljestang
- Kanel
- 6 syltetøjsglas
- Evt. atamon

Syltetøj af vilde æbler og hyldebær

Pluk en masse hyldebær og æbler. Rib hyldebærrene fra stilken og sorter alle de små grene fra. Skræl æblerne, fjern kernehuset og skær dem i små stykker. Put æblerne og hyldebærrene i en stor gryde og hæld ca. ½ kg. sukker i. Sæt gryden over et blus og kog det op. Put kornene fra en vaniljestang og resten af vaniljestangen i gryden og tilsæt et par skefulde kanel. Bring det roligt i kog uden låg og skru ned på lav temperatur. Lad det koge under omrøring indtil æblerne og hyldebærrene er helt gennemkogte. Smag til med citronsaft. Lav eventuelt jeres syltetøj i en gryde over bål.

Man kan rense syltetøjsglassene med kogende vand eller atamon og tilsætte 2-3 teskefulde atamon til det færdigkogte syltetøj, inden det hældes på glas. Atamon er et konserveringsmiddel, der gør syltetøjet længere holdbar.

ER DU I TVIVL, SÅ LAD VÆRE

Spis kun ting fra naturen som du med sikkerhed kan sige hvad er.

Historien om Albertslundæblet

I en have i Albertslund Vest fandt man engang et æble som ingen havde set før. Det er nemlig sådan, at når man smider et æbleskrog, så kan der godt skyde en æblesort frem, som er ganske ny og ukendt. Tit smager de nye æbler ikke særligt godt, men æblet fra Albertslund smagte ganske godt. Nu kom en af grenene fra æbletræet på planteskole, så den kunne vokse sig stor og stærk og lave frø til mange flere gode æbletræer.

Til sidst kom de gode æbletræer hjem til Albertslund, hvis gode jord havde skabt æblet i første omgang. Og sådan gik det til, at Albertslund fik sit helt eget æble.

- 9:** Hyldeblomster og hyldebær. Findes på det åbne græsareal syd for Tværstien og umiddelbart øst for Valnøddgården.
- 10:** Brændenælder – og mange af dem. Findes i folden vest for Store Vejleåstien og Store Vejleå lange trampesti.
- 11:** Ribs, solbær, stikkelsbær og brombær. Findes sydvest for Dyregården, nord for stien til Motorsportscenteret.
- 12:** Skovhindbær og brombær. Findes syd for Østbakkevej tæt på Risby i hegnet parallelt med vejen.
- 13:** Hyldeblomster og Hyldebær. Findes nord for det åbne græsareal nord for Kratager. Det er en samling af flere bær i udkanten af beplantningen.
- 14:** Kirsebær. Findes ved Store Vejleåstien på begge sider af rampen op til gangbroen over Roskildevej. De er dog ikke så børnevenlige at plukke
- 15:** Spisekastanjer og æbler. Findes i beplantningen lige ved Dyregården, syd for stien til Motorsportscenteret
- 16:** Kirsebær – og mange af dem. Findes rundt om søen Stuekær, der ligger syd for Risby. I finder søen ved at køre nordvest ad Stuekærvej som starter fra Risbystien, lige vest for Snubbekorsvej.

Plant karse – det går hurtigt.

Karse er den lette og hurtige måde at vise, hvordan frø spirer og bliver til noget spiseligt.

Duftposer med krydderurter fra urtehaven

I kan lave små duftposer af krydderurter. Specielt mynte og citronmelisse dufter kraftigt. Krydderurterne blandes med grødris og lægges i små lærredsposer, der lukkes med en snor. I kan efter aftale med Vikingelandsbyen besøge deres urtehave eller I kan prøve at finde vilde urter som ager mynte, vand mynte eller almindelig mjøddurt i Vestskoven.

Kontakt Vikingelandsbyen for aftale om besøg.
vikingelandsbyen@albertslund.dk. T: 43 64 20 29

Komposter og lav din egen muldjord

At kompostere er en god mulighed for at bruge biologisk affald til noget nyttigt. Det er også en god mulighed for at sætte affald, nedbrydningsprocesser og kredsløb på dagsordenen med børnene. Husk kompostorme.

Kontakt Birte Kvamm for køb af kompostbeholder.
birte.kvamm@albertslund.dk. T:43 68 68 21

Kontakt Agendacenter Albertslund for køb af kompostorme.
albertslund@albertslund.dk. T: 43 64 20 15

Til duftposer skal I bruge:

- Hør eller bomuldslærred
- Saks
- Grødris
- Jutesnor
- Evt. synål og tråd
- Opslagsbøger med urter og blomster
- Kurv eller plastikpose til at indsamle urterne i

17: Vikingelandsbyens 'krydderurtespiral'. Findes i Vikingelandsbyens urtehave. Besøg efter aftale.

18 og 19: Æblemosteri. Alle kan være med, og smagen er himmelsk. Æblepressere til udlån findes på Ungdomsskolen og Naturcenter Herstedhøje. Besøg efter aftale. Medbring selv æbler.

Kontakt Albertslund Ungecenter for lån af æblepresser.
albertslund.ungecenter@albertslund.dk. T: 43 64 22 15

Kontakt Naturcenter Herstedhøje for lån af æblepresser.
tur@nst.dk. T: 43 47 02 03

20: Brombær - og mange af dem. Findes på arealet mellem Kringelstien og søen nord for stien.

21: Hyldeblomster og Hyldebær. Findes i Vestskoven i området mellem Gartnervangen og Søvej/Slettevej

22: Mirabella. Findes langs Damgårdsstien fra institutionerne og ned til Roskildevej.

23: Nøddehegn. Findes omkring krydset mellem Herstedvesterstrædet og Gammel Landevej. De fleste af nødderne er dog ormstukne.

Spiring af frø

Med denne forårsaktivitet kan børnene få kendskab til, hvor frugterne kommer fra, og hvordan de giver nyt liv. Hvis I planter det forspirede frø ud, kan I også følge plantens videre liv og måske selv se, at planten bærer frugt en dag.

Gå en tur og saml frugt fra træer, buske og planter. Tag frøene ud af frugten ved at skære den over.

I naturen finder i blandt andet:

- Sten fra kirsebær
- Kerner fra æbler
- Kogler fra grantræer. Grankogler stilles i et varmt rum på et stykke papir, så skællende spreder sig og frøene inderst inde bliver blottet
- Bog fra Bøgetræer
- Agern fra Egetræer
- Kastanjenødder fra Kastanjetræer

Til spiring af frø skal I bruge:

- Kurv og glas til indsamling af frø
- Opslagsbog om træer
- Skål til at lægge alle frugterne i
- Evt. kniv til den voksne, til at skære frugten over for at få kerner/sten ud
- En bakke pakket ind i en gennemsigtig plasticpose (til de nye kimplanter er fremme) eller et mini drivhus til vindueskarmen
- Jord til at plante frøene i

I kan også tage:

- Sten fra avocado, ferskner eller blommer
- Kerner fra peberfrugter eller hyben
- Bælgfrugt fra bønner eller ærter
- Frø fra solsikker, græskar eller tomater.

Stort set alle frø kan bruges til spiringsforsøg, men ikke alle spirer. Plant derfor 2-3 frø, så I øger chancerne for et godt resultat.

En sjov aktivitet er også at sætte frø fra bønner i spænd mellem to (plastik) glas og fugtigt papir. De vil nu vokse op og ned og i alle mulige andre retninger.

Spiring af frø er en god anledning til at snakke om, hvad børnene ser. Stil undrende spørgsmål såsom „hvorfør tror I at planten laver rødder“ og „hvad bliver toppen mon til“?

DEN PRAKTISKE NATUR

Naturen forsyner os med materialer – i dag som i fortiden. Vi bruger dem til håndværk, udsmykning og leg. Brug det som naturen forsyner os med, men tænk på de knappe materialer, og brug dem kun i et omfang så grundlaget opretholdes. God fornøjelse!

- 1:** Madpakkehuset. Findes vest for krydset mellem Kringelstien og Slaggevej. Madpakkehuset har borde og bænke på et stort åbent areal, hvor græsset slås.
- 2, 3, 11 og 12:** Kastanjetræer. Nr. 3 er hestekastanjetræer.
- 4:** Uld på Dyregården. På dyregården gemmer de ulden, så I kan få noget med hjem. Der findes også andre overskudsprodukter fra gården, f.eks. fjer, halm og hestesko.
- 5:** Mælkebøtter. Er der noget mere sommerligt end en mælkebøttekrans?

- 6:** Slagtning af dyr. Kig på når Dyregården slagter og vær med til at undersøge, hvordan de slagtede dyr ser ud inden i. Der slagtes typisk haner og kaniner, og det sker i oktober og november. Besøg efter aftale.
- 7:** Siv til en sivbåd eller sivsko. Findes på de våde enge i Egelundparken vest for Store Vejleåstien.
- 8:** Bålplads og shelter findes på nordsiden af Tueholm Sø.
- 9:** Bålplads og teltplads i Vestskoven. Findes på vestsiden af Tværvej.
- 10:** Bålplads ved Mønterne. Findes i Vesskoven vest for hvor Ballerupstien og Rovej mødes. Der er også et stort åbent areal, der indbyder til leg eller rundbold.

Filtbold af uld

Krøl avispapir sammen til en kugle. Vikl noget uld, der på forhånd er kartet, rundt omkring aviskuglen. Gør kuglen våd i sæbevand. Ælt kuglen ved at rulle den godt rundt imellem hænderne. Det kaldes at 'valke'. Tryk ikke hårdt. Efterhånden tager kuglen form som en bold. Vikl mere uld omkring bolden, og gentag øvelsen til bolden har den ønskede størrelse og hårdhed. Når bolden er færdig, skylles sæbevandet af i rent vand. Lad bolden tørre godt før I går i gang med at lege med den.

I kan selv karte uld med kartebørster eller stålbørster. Man karter ulden for at fjerne urenheder og klumper. En filtbold bliver flot, hvis man farver ulden, hvilket også kan gøres sammen med børnene.

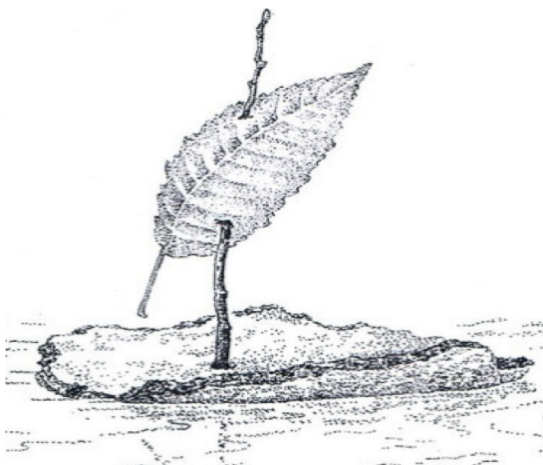

Til filtbold af uld skal I bruge:

- Uld, evt. kartet på forhånd
- Avispapir (ca. 1/8 side)
- Karte eller stålbørste
- Balje med håndvarmt sæbevand

VÆR NÆNSOM

Knæk ikke kviste og grene af når I laver bål. Tag dog gerne de kviste og grene, der ligger på jorden.

Byg en bark-båd

Bor et hul i midten af et stykke bark. Her skal masten sidde. Hvis I har et stort stykke bark, kan der være flere master. Vis børnene hvordan man borer huller. De vil have brug for hjælp alt efter, hvor skarpe redskaberne er. Sæt et stort blad på en gren og placer grenen i hullet. Sæt evt. en snor fast forrest på båden. Så kan I trække jeres både afsted. I kan også vælge at lade dem sejle frit i en å eller sø. (Carol Petrash)

Til bark-båd skal I bruge:

- Forskelligt bark på ca. 10 cm.
- Grene, blade, snor
- Redskab til at lave hul med, f.eks. en syl eller et håndtræbor

Naturmaling

Børnene kan lave maling af naturens materialer. For eksempel kan græs og blade farve grønt, mens bær kan farve rødt eller blåt. I nærheden af en å eller et vandudløb findes ofte aflejringer af okker. Aflejringerne kan I tage op, tørre og bruge til rødlig eller gul maling. I kan også tørre forskellige slags jord og lave det til brun maling. Har I lavet bål, kan I bruge noget af det tilbageværende kul til sort maling.

Børnene kan knuse de forskellige farvepigmenter i en morter, og blande dem med lidt vand eller olie i små bægre. Malingen kan I så bruge på sten eller træ, I har fundet i naturen. Oliemaling binder dog bedst på træ. I stedet for olie og vand som bindemiddel kan I også bruge æg. Det gjorde man i middelalderen.

Har I ikke mod på at lave naturlige farvepigmenter, kan I købe naturfremstillede eller kunstigt fremstillede farvepigmenter i et byggemarked, en hobbyforretning eller hos en farvehandler. Vær dog opmærksomme på, at de er meget drøje i brug.

Til naturmaling skal I bruge:

- Farvepigmenter
- Morter til at knuse farvepigmenterne i
- Vand eller vindruekerne-/solsikkeolie
- Tøj der gerne må blive beskidt!
- Små bægre
- Rørepinde
- Evt. æg

Byg et shelter

I naturen kan man bygge huler af naturens egne materialer eller af klemmer, snor og stof. Her er et eksempel på et grenhus og et stofhus.

Grenhuset

Hjælp børnene med at stille lange grene eller stolper op som på tegningen. De udgør skelettet. Det er nemmest at stille grenene op, så de læner sig op ad et træ, et rækværk eller noget lignende. Det kræver øvelse at lave et grenhus som på tegningen. Bind snor eller reb stramt om toppen, hvor grene mødes. Små grene flettes derefter ind på tværs af de store grene. Husk at lave en dør. Børnene kan stort set flette grenene helt op til toppen af grenhuset. Der kan eventuelt flettes græs, blade og andet ind i mellem de lange grene, så hytten bliver tættere. (Carol Petrash)

Stofhuset

Tag en kurv med gamle lagener eller duge med ud i naturen. Hæng nogle snore op mellem træer, buske eller andet. Hæng stoffet på snorene med klemmer, så de danner en hule. Efter I har leget færdig i hulen, kan I eventuelt lege „store vaskedag“ og vaske stofstykkerne og hænge dem til tørre på de samme snore. (Carol Petrash)

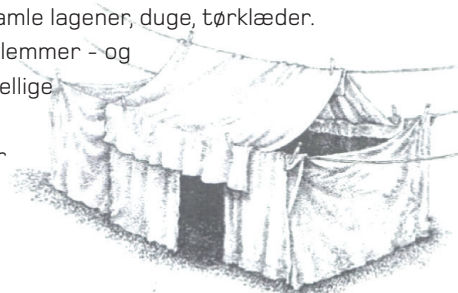
Til grenhuset skal I bruge:

- Mindst 5 lange grene eller stolper
- Stærk snor
- Små grene
- Græs, blade og lignende.

Til stofhuset skal I bruge:

- Kurv med gamle lagener, duge, tørklæder.
- Masser af klemmer - og gerne forskellige slags
- Kraftig snor

Når I bygger huler

Der er masser kviste og kvas til at lege med ude i naturen. Det er altid sjovt, at bygge huler med ting fra naturen. Det er dog vigtigt, at I spreder kvistene og kvaset ud igen, når I er færdig med at lege i hulen. På den måde hjælper I dyr og organismer, der lever i kvistene og kvaset.

Besøg på Dyregården

Dyregården kontaktes på mail: toftegaarden@albertslund.dk. Skriv jeres telefonnummer i mailen og I vil blive ringet op. Når I kommer til Dyregården, vil I blive budt velkommen, og sat ind i det I skal vide. Derefter er I mest 'selvkørende'. Dyregården er åben for besøg hele året.

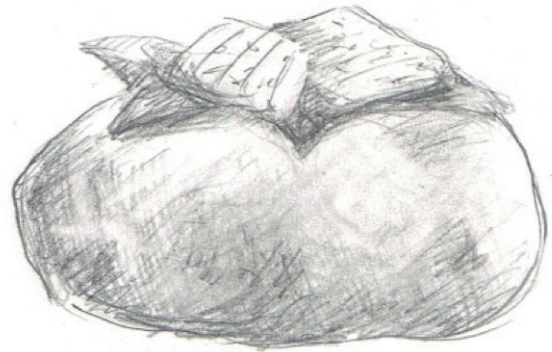
Bålmad

Bag en bagekartoffel i trylledej i stedet for stanniol. Lav et bål, og lad det brænde ned til gløder.

Trylledejen blandes af 2/3 mel, 1/3 salt og vand, så det bliver til en stiv dej. Kartofflerne vaskes godt, og der lægges et 1 cm. tykt lag af trylledej udenpå. Læg kartoflerne på et tykt lag gløder, og dæk dem til med gløder. Kartofflerne skal bage ca. en time, og bør spises med hjemmelavet urtesmør og salt.

Krydderurtesmør

Lad en liter piskefløde stå åben i et døgn, så den bliver lidt sur. Fløden hældes ned i et syltetøjsglas til glasset er halvt fyldt. Glasset rystes voldsomt, indtil det hele er adskilt i kærnemælk og smør. Kærnemælken sies fra, og smørret presses sammen i et viskestykke. Tilsæt evt. salt og forskellige krydderurter som persille, hvidløg, dild, oregano eller merian.

Til trylledej skal I bruge

- 2/3 Mel
- 1/3 Salt
- Vand
- Skål og ske

Til krydderurtesmør skal I bruge

- 1 liter økologisk piskefløde
- 1 syltetøjsglas
- Si
- Viskestykker
- Forskellige slags krydderurter
- Skål og smørekniv

DEN LEVENDE NATUR

Naturen er fuld af liv. Lige fra angus køerne i Egelundparken til de mindste organismer i kommunes over 90 søer. Nogle er imødekommende, andre er sky, og mange er meget passive. Træer, græs og blomster er jo også liv. God fornøjelse!

1: Vandhaverne. Findes i Kanalgadens vestlige ende igennem tunnelen under Vridsløsevej. En af byens skønne grønne oaser, hvor der også er borde, bænke og grillplads.

2: Passe dyr. Findes på Dyregården. I kan passe forskellige dyr på Dyregården, så som høns, heste, kalve, geder eller kaniner. Besøg og pasning efter aftale. Dyregårdens personale vil sætte jer ind i pasningen af det pågældende dyr, og derefter aftaler I, hvor ofte I kommer og passer.

3: Åben stald. Findes i Skovhjelpernes læmmehus ved Herstedhøje, som åbner den 1. april. Der er borde og bænke, så man kan spise sin medbragte mad. I løbet af april kan I komme helt tæt på de små nyfødte lam. Stalden er åben alle dage fra kl. 10 - 14. I kan følge skiltene fra Naturcenterets parkeringsplads.

4: Gederne lukkes på fold. Foldens placering kan oplyses af Dyregården. Besøg efter aftale. Gederne lukkes ud i starten af april.

5: Fuglekogler. Findes på Naturcenter Herstedhøje. Fuglene har svært ved at finde føde om vinteren, så kom og lav jeres egne fuglekogler. Besøg efter aftale. Skovhjelperne har samlet kogler og gjort klart i værkstedet med fedt og fuglefrø.

Find dyrespor

Find dyrespor i naturen. Det er en god idé at have talt med børnene og kigget i bøger med dyr og dyrespor i forvejen. Tag bogen med jer, så I kan bestemme, hvilke dyrespor I har fundet. Når I har fundet et spor, kan I lave en afstøbning af det. Rens det først for blade og andet skidt. Sporet skal helst være afmærket tydeligt f.eks. i våd jord eller sne. Sæt dernæst en ring af pap eller lignende ned omkring sporet. Ringen kan lukkes med en papirklips. Sæt evt. en krampe i til snoreophæng.

Giv børnene en kop hver, så de selv kan røre gipsblandingen med hjælp fra den voksne. Blandingen hældes i sporet. Efter ca. 30 minutter kan I forsigtigt mærke med fingeren, om støbningen er hård. I kan også lave en afstøbning ved at droppe stearinlys ned i sporet. Det tørrer på ca. 5-10 min. Stearinlys er for de lidt større børn, og vær opmærksom på, om det blæser for kraftigt.

Den støbning I har lavet kaldes for en 'negativ', fordi den ikke har form som et spor, men som dyrets 'fod'. For at lave en støbning der har form som sporet, så skal I støbe 'ovenpå' jeres første støbning. Smør vaseline på, så støbningerne kan

Til at støbe dyrespor skal I bruge

- Gips (kan købes på nettet eller i hobbyforretninger)
- Kopper til gipsblanding
- Rørepinde (evt. fra skoven som de selv finder)
- Evt. kramper og snor (til ophæng)
- Papirklips til at lukke papstrimler
- Pap
- Sakse
- Vaseline

skilles ad. Luk en ny papring af dobbelt højde tæt omkring den første støbning.

På rundellerne med boldbaner på Stadion græsser der dyr. I vådt vejr og sne kan I måske finde spor der. I kan også kigge ved en bæk eller en skovsø, hvor dyrene kommer for at drikke eller I kan kontakte Naturcenteret og Dyregården for at høre, hvor der findes dyr netop nu.

Sådan laver du gipsblanding:

Fyld koppen halvt op med vand. Hæld gipspulveret ned i koppen, så der kommer et lille bjerg, der lige stikker op over vandkanten. Vent til gipspulveret har suget vand til sig. Rør så godt rundt med en pind til der ikke er klumper i gipsblandingen. Blandingen skal være lidt tynd, så gipsen kan løbe ordentligt ned i sporet.

- 6 og 23:** Følg blomsterengen i løbet af sommeren. Der findes flere blomsterenge i byen, hvor I kan følge engens blomstring. I kortet er angivet to. De første blomster springer ud i midten af juli. I kan medbringe en blomsterbog, og se hvad de forskellige blomster hedder.
- 7:** Pindsvinebure. Findes på Dyregården. Prøv at opleve at stå ansigt til ansigt med et pindsvin. I kan dog ikke røre ved det. Besøg efter aftale.
- 8:** Søens usynlige liv. Findes på Naturcenter Herstedhøje. Der lever meget andet end fisk i en sø. Små insekter, haletudser, snegle og edderkopper lever også hele eller store dele af deres liv under vandet. Lån fiskeket, bakker

og bestemmelsesdug på Naturcenteret og fisk selv efter vanddyr i søen ved Naturcenteret. Besøg efter aftale.

- 9:** Frøer og vandsalamander. Findes i Vridsløselille gadekær i den vestlige ende af Vridsløsestrædet. Medbring selv fiskeket.

Skovturen

Det er en god ide at tage forbehold for regnvej, ved at medbringe en presenning og noget snor til at hænge den op med. Har man god tid, er der på side 13 et par forslag til, hvordan I kan bygge jeres eget shelter. Siddeunderlag er næsten uundværlige, men man kan nøjes med avisposer og plasticposer.

I kan vælge at tage udstyr med. Giv hver enkelt barn en 'skovturstaske', og lad den voksne medbringe diverse fangstnet, bestemmelsesdug til insekter, grave-skovl, førstehjælpskasse, saks, skarp dolk, ekstra syltetøjsglas m.v.

Den voksne kan hjælpe børnene med at banke insekter ned fra en trækrone, så de lander på bestemmelsesdugen - et stykke hvid stof. Bank hårdt på grenen, og der vil drysse insekter ned.

Andre insekter gemmer sig under blade og træstubbe. Prøv at fjerne en rådden træstub og se hvilket liv der myldrer rundt nedenunder. I kan også lave en smådyrsfælde (se side 21). De fleste dyr færdes mest om natten, men I kan prøve at lokke insekterne til fælden med lidt syltetøj i bunden af glasset. For at igangsætte børnenes egne refleksioner og læring, kan I stille spørgsmål til dyrene i fællesskab – „hvad hedder du“? „hvor bor du“? „hvad laver du“? „kan du noget sjovt“?

Når I kommer tilbage kan I arbejde videre med at lave et terrarium til de levende dyr (se side 21). Find bøger og oplysninger om, hvordan dyrene lever i naturen og prøv at genskabe det miljø i et terrarium, sammen med børnene.

Skovturstasker:

- Insektsuger
- Plasticpose
- Pincet
- Lup eller tovejslup
- Gammel bordkniv
- Plastik dåser (prik huller i)
- Siddeunderlag (en avis pakket ind i plasticpose)

Besøg på Naturcenter Herstedhøje

Naturcenteret Herstedhøje ligger i smukke omgivelser tæt på Vestskoven. Det er staten der driver Naturcenteret, men Albertslund Kommune har en hovedbrugeraftale, der betyder at kommunens institutioner gratis kan benytte centeret. Der tages dog brugerbetaling for nogle aktiviteter, hvor man bruger særlige materialer eller faciliteter. Naturcenteret har åbent hele året mandag til fredag 9 - 16.

Book online på Naturcenterets hjemmeside eller kontakt Naturcenteret for aftale om besøg på mail: tur@nst.dk. T: 43 47 02 03.

- 10:** Svanen og blichønen. Bor i rådhusøens østlige ende. Ud for plejecenter Albo er der gode muligheder for at se dem.
- 11:** Blichønen. Bor i beplantningen øst for kanalen lige nord for tunnelen under Nordmarks Alle.
- 12:** Forskellige småfugle. Bor ved de åbne områder syd for Brilløen.
- 13:** Nattergalen. Bor i beplantningen rundt om Motorsportscenteret.
- 14:** Svanen, gråanden, blichønen, den grønbenede rørhøne og rørsangeren. Bor i Fuglesøen/Svanesøen i Hyldagerparken øst for Store Vejleåstien.
- 15:** Fasanerne. Holder til ved Store Vejleåstien lige nord for gangbroen over Roskildevej.
- 16:** Tårnfalken og musvågen. Bor på de våde enge i Egelundparken vest for Store Vejleåstien.

Hjælp fugle med at bygge rede

Fulgehuse kan tiltrække fugle som I kan sidde og iagttage inden- eller udendørs. Man kan købe eller lave små huse med glas bagpå til at hænge på vinduer. Så kommer fuglene meget tæt på. En god aktivitet for børnene er også at lave deres eget fuglefoder om vinteren. På Agendacenteret kan I købe et firkantet fuglehus for 35,-. Dog uden glas. Hvis I har mod på det, kan I prøve at installere et kamera i fuglehuset, og følge med indendørs. Med trådnæt og uld kan I tiltrække fuglene, hvis de beslutter sig måske for, at hente ulden til at lægge i reden. Underulden er fuglene gladest for.

Sådan kan ulden til fuglene sættes op.

Lav et insektterrarium

Brug et akvarium eller terrarium hvor I lægger jord, sand, grus, planter, mos, pinde, træerødder og sten. Ved at efterligne en varieret skovbund vil terrariet passe til en større mængde insekter. Fang insekter og put dem i terrariet, og brug jævnlige blomsterforstøver til at holde terrariet fugtigt. Græshopper, mariehøner, biller, tusindben, snegle, regnorme er eksempler på insekter, der kan leve i terrariet. Insekterne skal have noget at leve af, så husk at fodre dem. De kan spise et æbleskrog, en gulerod, blade og til mariehønen vil en rosenknop fuld af bladlus være en lækkerbisk. En mariehøne kan spise ca. 50 bladlus om dagen. (Natur & Ungdom)

Lav et regnormeakvarie

Man kan studere hvordan regnormen blander jorden, ved at bruge et lille akvarium. Fyld akvariet med forskellige typer jord i tydelige lag. Det kan være mørk muldjord og lys sandjord. Øverst lægges visne blade og smågrene. Jorden skal holdes fugtig f.eks. med en blomsterforstøver. Regnormen kan ikke

lide lys, så når I ikke kigger på akvariet, skal det stå mørkt eller tildækket. I stedet for et akvarie kan I bruge to firkantede stykker glas eller plasticglas med jord imellem. Læg et stykke vandslange i et 'u' på det nederste stykke glas, så vandslangen kommer til at fungere som bund og sider. Læg det andet stykke glas ovenpå og sæt dem sammen med kraftig tape. Nu kan der puttes jord i. (Natur & Ungdom)

Smådyrsfælde

Mange smådyr er mest aktive om natten. En effektiv måde at fange de nataktive dyr er ved at grave et tomt syltetøjsglas ned, så kanten af glasset flugter med jordoverfladen. Når I laver en smådyrsfælde, skal I tage hensyn til dyrene ved at tømme fælden dagligt, og sikre at fælden ikke kan blive fyldt med vand hvis det regner. Lav derfor et tag over fælden ved at lægge en lille træplade over glasset. Læg en sten i hvert hjørne af træpladen så den er løftet en lille smule over jorden. Er der plads nok under træpladen kan større dyr som mus måske også falde i fælden. (Natur & Ungdom)

17: Mejsler og stære. Bor i fuglekasserne uden for Naturcenter Herstedhøje.

18: Hekseringe. Findes på områder, hvor græsset klippes hyppigt, og hvis I er heldige på arealerne lige syd for Brillesøen. Hvis der er svampe, skal I kun kigge på dem.

19: Storkesøen med alle fuglene. Findes på vestsiden af Rovej lige nord for Mønterne. Her findes ynglende viber, gæs, stære, og der går køer om sommeren. Det meste kan ses fra Rovej, så man ikke behøver at gå ind til køerne.

20: De gamle hule træer. Findes på nordsiden af Grønningstien omtrent ud for den østligste runddel med boldbaner på Stadion.

21: Syvstammetræet. Findes på Store Vejleå lange trampesti, som løber langs med Store Vejleåstien vest for golfbanen. Ved træet er der også en bæk.

22: Køer der græsser. Findes mange steder blandt andet vest for Risby Mosevej, som løber bag Vikingelandsbyen.

24: Solskålen. Findes bag parkeringspladsen på østsiden af Ballerupvej ca. 200 meter nord for Herstedhøjevej. Søens kanter er børnevenlige og nemt tilgængelige.

Egernkogler og musekogler

Egern og mus lever af grankogler, så de steder hvor der findes grantræer, bor der sikkert også egern og mus. Prøv at gå på jagt efter grankogler, der er spist af en et egern eller mus.

Grankoglerne til venstre er spist af et egern. Grankoglen til højre er spist af en mus

Nedbrydning af en banan

Se hvordan en banan nedbrydes dag for dag. Skræl en banan uden at røre bananen med fingrene. Skær den i tre stykker stadig uden at røre den, og put stykkerne i tre flade skåle.

Den første skål skal bare indeholde bananen og stå åben. Den anden skål skal indeholde bananen, nogle visne blade og den skal dækkes med folie. Den tredje skål skal kun indeholde bananen og ligeledes dækkes med folie. Stil alle tre skåle i vinduet og følg med i hvad der sker dag for dag.

Til nedbrydning skal I bruge:

- Banan
- Tre flade og helt rene skåle
- Gaffel
- Plastfolie
- Visne blade

Når der er sket en udvikling, kan I snakke med børnene om, hvorfor I ikke måtte røre bananerne, hvad overdækningen gør, og hvorfor bananerne kommer til at se ud som de gør. (Natur & Ungdom)

Natur og Ungdom Albertslund

Natur og Ungdom er en landsdækkende forening med ca. 1700 medlemmer, som har et fællesskab om friluftsliv, naturformidling og klima. Hvert år arrangerer foreningen ture og lejre rundt om i landet, hvor faglighed og gode oplevelser sætter dagsordenen. Alle fra baby til pensionist kan være med. Albertslunds lokalafdeling arrangerer særligt ture for fa-

milier med børn i alderen 2-12 år. I kan kontakte foreningen, og høre om der er mulighed for at få foreningen på besøg i jeres institution.

Kontakt Katrine Søbje, formand for Natur & Ungdom.
katrine_sobye@hotmail.com. T: 22 14 94 78

DEN BEVÆGENDE NATUR

Naturen inviterer til leg og bevægelse. Hvad enten man lister sig nysgerrigt frem på en trampesti eller man tonsler rundt på Galgebakkens aktivitetsplads, så er det sundt for krop og sjæl. God fornøjelse!

1: Bølgestien. Findes ved Hasselvej og Stensøvej. Stien krydser Hasselvej ca. 100 meter nord for den runde parkeringsplads. Stien hedder Bølgestien, fordi der er bølger i skovbunden, og bølgerne gør den sjov at cykle på. I kan prøve at gætte, hvorfor der er bølger i skovbunden. Kunne de stamme fra de maskiner, der engang blev brugt til at plante skoven?

2: Stuekær. Findes ved at køre nordvest ad Stuekærvej, som starter fra Risbystien, lige vest for Snubbekorsvej. Ved den lille sø er der et bålhus, et madpakkehus og en trampesti. Søen har ikke særligt stejle kanter.

3: Radiosender trampestien. Stien starter fra den sti der hedder Bøgeskoven lidt nord for Gammel Landevej og rammer samme sti lidt længere nord på. Stien passerer helt tæt forbi den store radiosender.

4 og 5: De to „Plys-pind-broer“. Findes på tværs af Store Vejleå i Egelundsparken og i Hyldagerparken. Plys-pind-broer er broer, hvor I kan gøre som Peter Plys og hans venner; smide pinde i vandet og se når de kommer ud med strømmen på den anden side af broen.

6: Den store sten i Galgebakken. Findes på det trekantede græsareal mellem Trippendalstien og Gl. Landevejstien. Stenen er en gammel vandreblok fra istiden. Det betyder, at isen har ført stenen med sig og efterladt den, da isen smeltede.

Den aktive legeplads

I har sikkert reflekteret over, hvordan jeres legeplads og udearealer kan se ud for at give børnene gode udeoplevelser. At have en legeplads der er delt op i „det trygge område“ og „det vilde område“ med et „grænseland“ i mellem kan være et led i børnenes personlige udvikling mod øget selvstændighed. En legeplads med mobile elementer, hvor børnene kan „bygge“ og „rive ned“ kan stimulerer børnenes kreativitet via egen aktivitet. I kan med ganske få tiltag være med til at skabe en forandring i praksis og måske også iagttage dyrelivet tættere på. Her er nogle bud på, hvordan:

- Med mobile lege elementer i passende størrelse og tyngde, f.eks. træstykker eller sten, kan børnene selv konstruere deres virkelighed ud fra deres indre verden. Dette er med til at stimulere børnenes leg, fantasi og kreativitet.
- Ved at plante insekttiltrækkende buske og træer på legepladsen kan I tiltrække forskellige insekter som sommerfugle. Planterne må naturligvis ikke være giftige.
- Ved at plante frugttræer, har I ikke kun frugt efter et par år, men også et større insektliv på grund af bestøvning.
- Ved at plante krydderurtebuske i en sansehave, kan I stimulere børnenes sanser og kendskab til de forskellige krydderier. Desuden tiltrækkes mange insekter af krydderurter. I kan også lave egne krydderurteposer eller bruge urterne til mad over bål.
- Ved at så og plante jeres egne lille køkkenhave, kan børnene se en sammenhæng mellem spiringsforsøg om foråret og det endelige produkt senere på året. I kan bruge grøntsagerne til pædagogiske måltider, og børnene får kendskab til økologi og husholdning.
(Patrik Grahn m.fl.)

TRAMPESTIER

Trampestier opstår når folk mange gange går det samme sted. De kan være mere eller mindre permanente, og derfor skal nogle af stierne lige trampes ned igen.

7: Aktivitetsbane. Findes på Stadion. En forhindringsbane med mange spændende momenter. Banen består af to 'ringe' af forhindringer med forskellige sværhedsgrader.

8: Den lange trampesti i Egelundparken. Stien bevæger sig nordpå fra Toftekærstien lidt vest for Børnehuset Toftekær. Ved Tikanten slår den et sving østover, og slutter i plantagen syd for Badesøen. Stien er mere eller mindre permanent med mange krydsende stier, som I kan bruge, hvis I ønsker en kortere tur.

9: Trampestien og Svinepytten i Birkelundparken. Trampestien tager jer på tur hele vejen rundt i Birkelundparken. På jeres vej møder I en udtørret sø, Svinepytten. Man kan spørge sig selv, hvorfor den er udtørret.

10: Den hemmelige sø. Findes nord for ridestien, der starter på vestsiden af Stensøvej ca. 100 meter nord for Vestskovvej. Søen er så hemmelig, at kun ganske få i Albertslund kender den. Så fortæl ikke om den til nogen!

11: Store Vejleå lange trampesti. Stien løber langs med Store Vejleåstien vest for golfbanen. Stien går igennem den store skov med mosemandens væltede træ (også kaldet flerstammetræet), og den gamle forladte rævegrav.

12: Store Vejleå korte trampesti. Stien starter hvor Store Vejleå krydser under Roskildevej ved Roskilde Kro og slutter hvor Store Vejleåstien krydser Store Vejleå. Stien går igennem Roskilde Kros gamle have, som nu er en lille vild skov med mange væltede træer.

Alle skal kunne cykle når de forlader daginstitutionen

Lån udstyr til at lave jeres egen cykelbane, hvor børnene kan lære at cykle eller videreudvikle deres cykelevner.

Kontakt Anette Thomsen for aftale om udlån.
anette.thomsen@albertslund.dk. T: 30 46 59 31.

På cyklen kommer man hurtigt og nemt ud i naturen. At alle børn kan cykle inden de begynder i skole og SFO, har stor værdi for byen, forældrene, og ikke mindst børnene.

Ret til krat

Krat er nogle fantastiske steder at lege, fordi det er steder hvor folk normalt ikke kommer. Der kan man gå på opdagelse, lave huler og gemme sig for hinanden – og for de voksne. Find jeres eget legekrat, så også de voksne lærer det godt at kende. Hvis I ikke er helt trykke ved krattet, så gå det grundigt igennem for ubehagelige overraskelser. (Natur & Ungdom)

Prøv legepladsen i en anden institution

Hvad kan man lege på en anden institutions legeplads? På kortet er alle kommunens daginstitutioner markeret, så I kan arrangere et besøg på en anden legeplads end jeres egen.

- 13:** Stensøen/Hundesøen. Findes syd for Stensøvej, der løber rundt om Albertslund Ridecenter. Søen er den største på Vestegnen. Der ligger store sten man kan kravle på og et bålsted. Der bor efter sigende en stor skildpadde ved søen, så pas godt på den hvis du ser den.
- 14:** Eventyrtræet - det ældgamle egetræ. Findes for enden af ridestien, der starter på vestsiden af stensøvej ca. 100 meter nord for Vestskovvej. Tag et eventyr med til højt-lægning eller digt selv et.
- 15:** Legepladsen ved Tueholm sø. Findes på pynten på nordsiden af Tueholm Sø.
- 16:** Legepladsen i Kongsholmparken. Findes på hjørnet af Borgmester Hans Nielsens vej og Vridsløsestien.
- 17:** Galgebakkens aktivitetsbane. Findes hvor Gl. landevejstien krydser Kærmosevej.
- 18:** Hyldebjergdets Harry Potter Legeplads. Findes på hjørnet mellem Humleslippen og Bryggerlængen.
- 19:** Naturleg ved Egelundparken. Findes ved SFO Egeskoven. Der er ikke tale om en egentlig legeplads, men om en masse 'naturelementer' man kan lege på.
- 20:** Legepladsen i Hedemarken. Findes midt i bebyggelsen Hedemarken. Legepladsen er ejet af boligforeningen, men må gerne besøges af kommunens daginstitutioner.

21: Rucherøret i Hyldebjergdet. Findes på skrænten mellem Galgebakken og Hyldebjergdet. Røret kan være lidt farligt at ruche i, så pas på!

22: Naturlegepladsen. Findes i Vestskoven i granbeplantningen på østsiden af Tjørnevej ca. 100 meter nord for Vestskovvej. På legepladsen findes suttetræet, hvor store børn kan aflevere deres sutter.

23: Balancebanen. Findes i området mellem Skriverhusene og Børnehuset Roholmhaven. Banen kan bruges til cykeltræning eller til at lege på for de allermindste. Bakkerne på banen stimulerer balancen for dem, der lige er begyndt at gå.

24: Byens vildeste sti og vandløb. Stien starter ved Tueholmstien, hvor åen løber ud i søens nordøstlige hjørne.

25: Slaggebjergget. Findes nord for Kringlestien og øst for Slaggevej. Det store område er fuldt af bakker, som er sjove at kravle i. Desuden er der en kæmpe skov af gyldenris.

Naturen er der fordi vores forfædre har værnet om den. Vores forfædre har også efterladt andre ting fra deres tilværelse, og disse findes stadig rundt omkring i Albertslund. Så kom ud og snus til dengang der næsten kun var gårde i Albertslund. God fornøjelse!

- 1:** Heldagstur til Vikingelandsbyen. I Vikingelandsbyen kan man leve som viking for en dag, og blandt andet prøve at malke, drikke mælken og kværne smør.
- 2:** Viggos gravhøj. Findes i haven bag Herstedøster Forsamlingshus. Den 10 årige dreng Viggo Nielsen gravede i 1940 i højen, og fandt et sværd, der var mere end 3000 år gammelt. Sværdet kom på Nationalmuseet, og forsamlingshuset fik en kopi. Viggo fik skæld ud, for man må ikke grave i de gamle høje.

- 3:** Indblik i dansk landbrugshistorie. På Dyregården findes en unik samling af gamle danske husdyr racer. Gården er det eneste sted i verden, hvor man kan opleve samtlige nu-levende farver indenfor danske landhøns. Samtidig er den Danske Landhøne på gården den ældste uforædlede race, der stadig lever i Europa.
- 4:** Mønterne. Findes hvor Ballerupvej og Rovej mødes. På området findes 85 forskellige slags træer. 5 af hver slags. Der er et madpakkehus og en bålplads. Der er også et 'apotekerfelt' med forskellige urter.
- 5:** Blodbøgen på Holstbjeggård. Findes i Egelundsparken mellem de to beplantninger, ud for hvor Veststien slutter. De store træer og især den store blodbøg afslører, hvor Holstbjeggårds have engang lå.

6: Alleen ind til Damgården. Findes på hjørnet af Damgårdsstien og Tværstien ved Kirsebærgårdens hønsehus.

7: Alleen ind til Stensmosegård. Findes på Stensmosegrunden på hjørnet af Herstedvestervej og Randager. I dag er der kun tre træer tilbage fra allen, men de står på en lige række, så man kan fornemme, hvor alleen ind til gården gik. De andre træer på grunden stammer fra gårdens have.

NATURFÆNOMENER OG VEJRET

„Brug vejret – det er der for det samme“. Sådan nogenlunde var Jesper Theilgaards budskab, da han i januar 2014 var med til at skyde temaet „natur og naturfænomener“ i gang som en del af Udviklingsstrategien for Dagtilbud. Både vejr og naturfænomener fascinerer, pirrer nysgerrigheden og vækker undren. Og det er gode afsæt for at lære. God fornøjelse!

- 1: Følg årets gang – Fastelavnsris. Findes på Naturcenter Herstedhøje. Lav dit eget ris af grene fra det fældede birketræ. Træet er fældet tæt på naturcenteret, og her udlånes også grensakse og ståltråd.
- 2: Følg årets gang – Påskelam. Præcist tidspunkt og placering kan oplyses af Dyregården. Hvert år i midten af maj lukker dyregården de nyfødte påskelam på græs. Oplev de små lam slå op med bagen og boltre sig på det friske græs.
- 3: Følg årets gang – Juledekorationer. Findes på Naturcenter Herstedhøje. Til juletid kan man lave sin egen juledekoration. Skovhjelperne har sørget for træskiver, lys og ler. Gran, kogler og andet flot naturpynt kan I finde på et udepeget sted i skoven. Det koster 5 kr. pr. dekoration.

- 4: Følg årets gang – Sankt Hans bål. Findes på Høgskjerg i Kongsholmparken. Se bålet før og efter der er brændt. Måske ser I også heksen.
- 5: Vejret – Væltede kæmpegraner. Findes omkring Tjørnevej ca. 100 meter nord for Vestskovvej. De store storme i 2013 har væltet grantræerne. Kig på dem og prøv at forestille jer hvor mange kræfter der er i en storm. Bemærk iøvrigt også træernes flade rodsystem.
- 6: Vejret – Vinden er der altid. Findes på toppen af Herstedhøje. Vinden blæser altid. Dag og nat. Hvilken vej kommer vinden fra i dag? Prøv at se på trætoppene rundt omkring, hvad vinden har gjort ved dem (de hælder alle sammen samme vej).
- 7: Vejret – Væltede hængepile. Findes ved søen i Røde Vejrmølleparken. Der var engang syv hængepile, der væltede i en af de store storme. To af træerne har fået lov at blive liggende, og dem kan I klatre i.

Lav skygge

Brug væggen uden for til at kaste skygge på. Kroppe, fingre, eller udklippede figurer kan give nogle fine skygger. Snak med børnene om, hvorfor skyggen opstår? Undersøg om I kan mærke forskel på temperaturen ude i solen og inde i skyggen. Og hvor bliver skyggen egentligt af, når solen ikke skinner?

Lav regn

Vis hvordan regn opstår. Lav en sky ved at fange dampen fra kogende vand, og få skyen til at lave regn ved at kondensere dampen, så der opstår vanddråber.

Man kan lave regn på en mere børnevenlig måde ved at tage et glas, fylde det med isvand og placere det et varmt sted. Der samles langsomt dug på ydersiden af glasset. Duggen kommer fra den vanddamp, der er i luften. Duggen på glasset er bittesmå vanddråber, som efterhånden bliver større og større. Når en dråbe er blevet stor nok, så løber den ned ad glasset som en regndråbe. Skyerne består også af bittesmå vanddråber, og det er det samme, der sker i skyerne, når det begynder at regne. (Jesper Theilgaard)

Sol giver energi

Med et forstørrelsesglas eller et solcelledrevet stykke legetøj kan I se at solens stråler giver varme og bevægelse. Brug eksemplerne som udgangspunkt for at snakke om andre ting som solens stråler kan gøre, f.eks. gøre huden rød eller brun, tørre vasketøjet og tænde en lommeregner.

Solur

Lav jeres eget solur ved at sætte en pind i jorden og marker tiden med sten eller andre pinde. Snak med børnene om, hvorfor solen ikke står det samme sted på himlen om formiddagen og om eftermiddagen.

Tordenvej

Tæl sekunderne mellem lysglimt og tordenskrald. Snak om hvor langt tordenvejret er væk, og om det kommer tættere på eller længere væk. Kig samtidig på skyerne, og se hvilken retning tordenvejret kommer fra.

Lav en regnbue med et glas vand

Placer et tomt glas på et hvidt stykke papir, og placer det i solen. Papiret forbliver hvidt. Fyld nu glasset op med vand, og der opstår en lille regnbue på papiret. Det kan måske være svært at forstå, at vandet splitter lyset op i farver, når lyset passerer igennem vandet, men I kan snakke om, at det er det samme der sker, når der opstår en regnbue. Så husk også at hold øje med den ægte vare på himmelen. (Jesper Theilgaard)

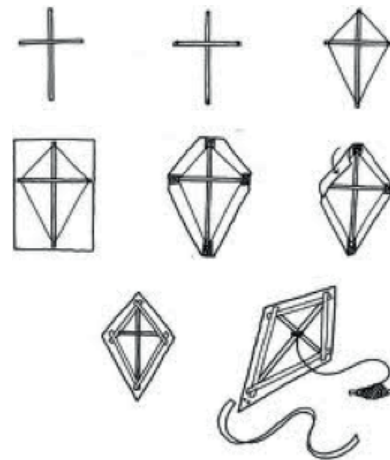

Flyv med drage

Sådan gør du:

- Slå små søm fast i alle listernes ender. (for at forhindre at listen flækker, kan du først slå let med hammeren på den spidse ende af sømmet)
- Søm de to lister sammen, så de danner et kors. Forstærk eventuelt med snor.
- Vikl snor fra søm til søm, så snoren danner kanten på dragen
- Fold plastfolien ud. Brug evt. en stor affaldspose (klip posen op i side og bund)
- Læg dragen på plastikfolien og skær til, så folien er ca. 5 cm. større end dragen
- Fold folien rund om snoren og tape den fast med kraftig tape.
- Lav en flot hale ved at binde papir eller plastfolie-sløjfer på en lang snor. Fastgør halen i bunden af dragen.
- Bind snor fast foroven og forneden på den lodrette pind. Snoren skal være løs. På den lodrette snor bindes dragesnoren med en justerbar løkke, så man kan justere dragen til at flyve som den skal. Rul resten af dragesnoren på en træpind, der kan fungere som håndtag.

God vind!

Til drage skal I bruge:

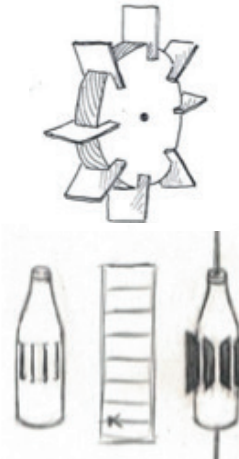
- Træliste på 1 meter
- Træliste på 70 cm.
- Kraftig tape
- Stærk snor
- Små søm med hoved
- Plastfolie eller evt. en stor affaldspose
- Træpind eller gren

Byg vandmøller - og prøv dem af udenfor!

Sådan gør du:

- Sav eller skær ridser i en korkprop, en træskive eller en plastik flaske
- Sæt karton- eller plastikstykker ind i ridserne som 'skovle'.
- Sæt en pind gennem et hul, der er boret lidt større end pinden. Møllerne drejer løst rundt på pinden, når vandet rammer 'skovlene'.
- Prøv møllerne af i en bæk med „naturligt vandfald“. Alternativt kan man tage en vandkande med vand og skabe sit eget 'vandfald'.

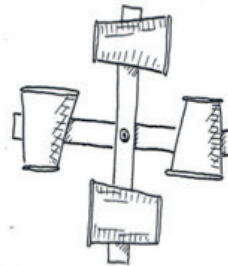
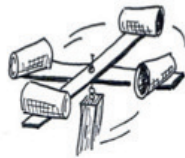
Til vandmøller skal I bruge:

- Kniv til den voksne
- Sav
- Korkpropper
- Træskiver
- Karton eller plastik
- Plastik flasker (1/2 L.)
- En lige pind
- Evt. kande med vand
- Sakse

Byg en vindmåler

Sådan gør du:

- To lister sættes sammen over kors.
- Éngangsbægre eller yoghurtbægre stiftes/limes fast som vist på tegningen. Læg mærke til hvordan de vender.
- Vindmåleren sættes fast på en solid stolpe (kan være et gammelt kosteskaft) med et rundt søm. Der skal være perler på både over- og undersiden af krydset, så det er bevægeligt i vinden.

Til vindmåler skal I bruge:

- To lister
- Éngangs- eller yoghurtbægre
- Stifter eller lim
- Stolpe (evt. gammelt kosteskaft)
- Nogle perler

Kilder

Carol Petrash „Earthwise“, Floris Books; 1993

Natur & Ungdom „Naturens bog“, Landsforeningen Natur og Ungdom; 2002.

Jesper Theilgaard, Oplæg i Albertslund d. 22. januar 2014.

Patrik Grahn m.fl, „Børn Udeleg – betingelser og betydning“, Børn og Unge; 2000

Illustrationer og foto:

Eva Skytte, Naturvejleder, skoven i skolen, siderne: 19 og 34.

Bent Leicht Madsen, dyrlæge og naturfagslærer, siderne: 35 (øverst) og 35 (nederst).

Donald Cook, i „Earthwise“, siderne: 11 (nederst), 13 (øverst) og 13 (midten)

Leila Joensson, Naturfagsvejleder, Albertslund kommune, siderne: 5, 7, 15 og 35 (midten til højre).

Katrine Søbye, Biolog, Natur & Ungdom, siderne: 10 og 22.

Albertslund Idrætsanlæg, side: 27.

Mosekonen, www.morgendug.blogspot.dk, side: 21.

Naturcenter Herstedhøje, siderne: 6, 16 (venstre) og 18.

www.tvmidtvest.dk, side: 23 (venstre).

Albertslund Kommune, resten.

Inspiration på nettet

www.vikingelandsbyen.dk	Bålbrænding, krydderurtehave, kulturhistorisk formidling
www.herstedhoeje.dk	Naturvejledning, kurser for pædagoger, workshops
www.skoven-i-skolen.dk	Praktiske aktiviteter i naturen
www.naturstyrelsen.dk	Undervisningsmateriale 0-2 klasse „Følg ræven i naturen“
www.dds.dk	Aktiviteter
www.nogu.dk	Natur og ungdom – materiale, aktivitetskalender

Læs mere

Børn Udeleg – betingelser og betydning.

Patrik Grahn m.fl., Børn og Unge; 2000

Oversættelse af svensk forskningsrapport, der undersøger udemiljøets betydning for barnets udvikling. Hvordan anvender børn udearealet i børnehaven? Betydningen af legepladsens udformning for børns lej, motorik og koncentrations-evne.

Børn, dyr og natur.

Bent Leicht Madsen, Børn og Unge; 1988

Aktiviteter for børn. Naturoplevelser i flere faser. Ideer til hvordan man kan efterligne naturens processer, eksperimenter man kan foretage, kreative aktiviteter som madlavning, indretning af udearealer og pasning af dyr.

Bål og Udeliv – madoplevelser for store og små i det fri.

John W. Andreasen, Mellemsgaard; 2009

Bogen henvender sig til alle, som har lyst til nogle nye og spændende oplevelser i naturen. I bogen er opskrifter på lækre supper, vikingebrød, røget laks og meget mere. Alt sammen lavet over et bål. Desuden er der inspiration til udekøkken og indretning af bålplads mv.

Natur og udeliv med børn.

Peter Bang, Pædagogisk bogklub; 1998

Handlingsrettet aktivitetshåndbog der først og fremmest har til hensigt at give idéer og inspiration til at understøtte og udvikle børns glæde ved oplevelser med den levende natur i nærmiljøet. Gode råd, forslag til aktiviteter, eksempler og praktiske tips.

Håndbog i naturpædagogik.

Ole Wohlgemuth, Forlaget Politisk Revy; 2004

Sammenhængende teoretisk og praktisk tænkning omkring formidling af naturforhold. Bogen er en lærebog, brugsbog, opslagsbog og inspirationsbog, hvor aktuell pædagogisk viden og teori kobles med praktiske overvejelser.

Bæredygtighed i Børnehøjde.

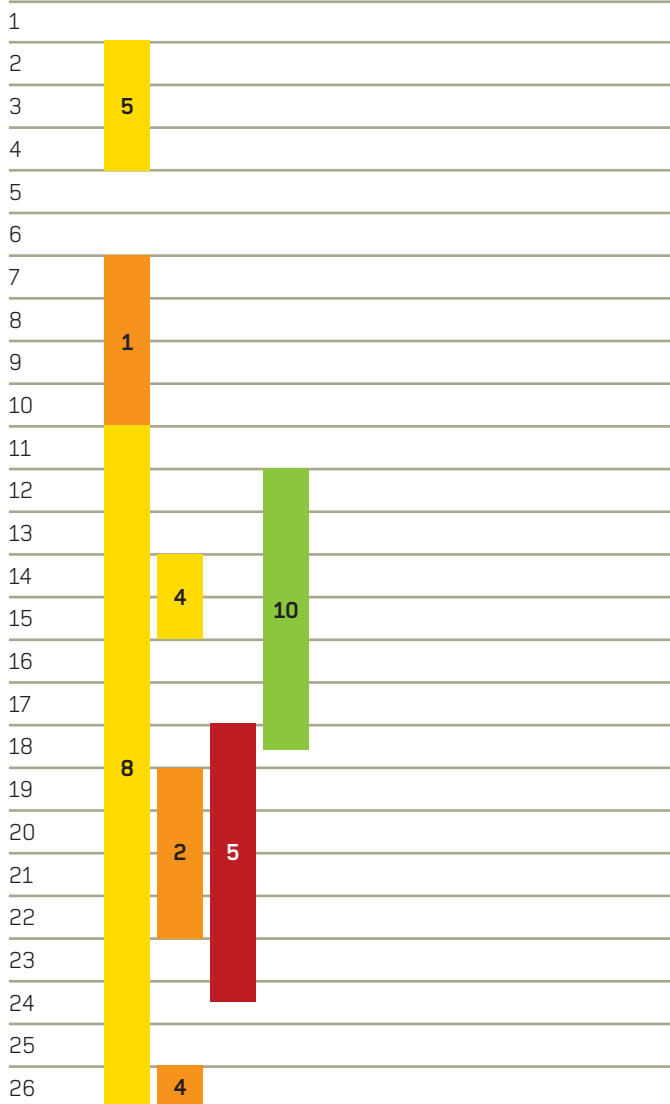
Cogita; 2005

Giver tips og idéer til miljøarbejde for og med børn i daginstitutioner og fritidsordninger, så miljøarbejdet bliver nærværende og forståeligt. Aktiviteterne inddrager både børn og voksne, hvormed miljøarbejdet bliver en naturlig del af hverdagen i institutionen.

Ovenstående materialer kan lånes af daginstitutioner og dagpleje til kopiering i Skoleafdelingen på Albertslund Rådhus.

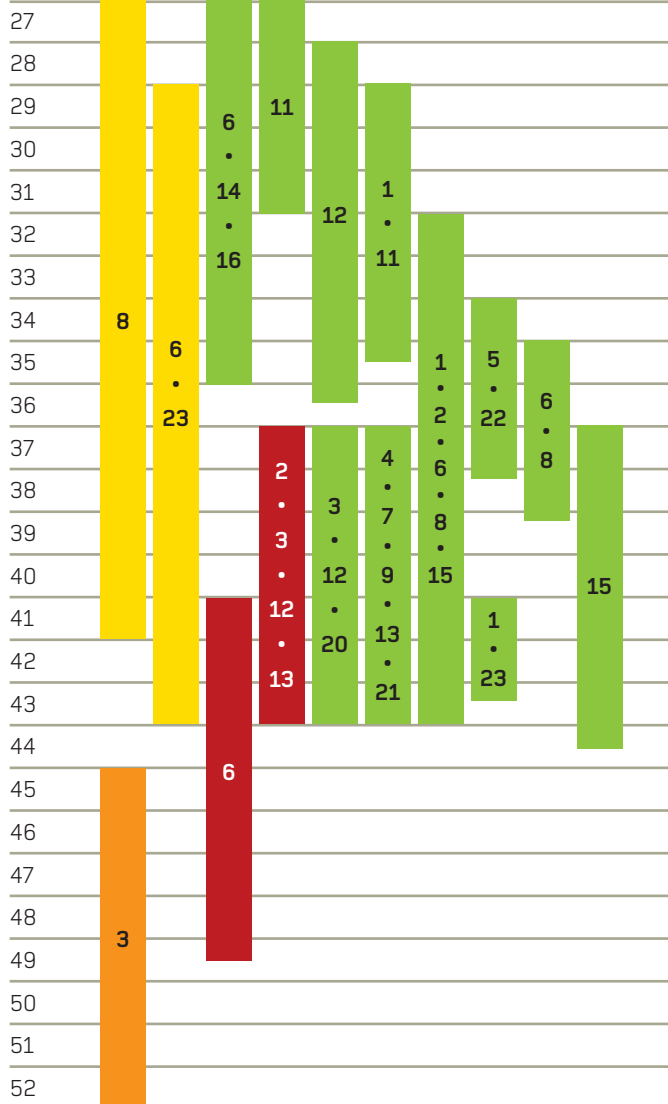
Naturkalender 1. halvår

Uge Aktivitet

Naturkalender 2. halvår

Uge Aktivitet

I Albertslund findes der utallige muligheder for gode oplevelser lige uden for døren, og dette katalog samler bare et udsnit. Nogle er hemmelige, andre er alment kendt og nogle er måske slet ikke fundet endnu.

Hvis I har lyst til at dele jeres hemmelige steder med andre, der også ønsker at få det bedste fra naturen i Albertslund, så er I velkomne til at melde stederne ind.

Send stederne via mail til nrs@albertslund.dk, så vil de indgå i en opdatering af kataloget i 2015.

Kataloget er udarbejdet i samarbejde mellem Dyregården Toftegård, Naturcenter Herstedhøje, Natur & Ungdom Albertslund, Dansk Naturfredningsforening Albertslund, Agendacenter Albertslund, Afdelingen for Dagtilbud, Miljø & Teknikafdelingen og kommunens daginstitutioner. Tak for gode bidrag til dem alle.

God læselyst!

Albertslund Kommune

Nordmarks Alle
2620 Albertslund

www.albertslund.dk
albertslund@albertslund.dk

T 43 68 68 68
F 43 68 69 28

